

AMZA SĂCEANU : „Conexiuni teatrale“

Publicistica lui Amza Săceanu, concretizată și în câteva volume, de o aleasă substanțialitate teoretică, militează pentru un teatru receptiv la ideile contemporaneității. Aceasta este și direcția dezbaterilor propuse de recentul volum, apărut în Editura „Meridiane“, și care oferă cititorului variate perspective în abordarea problemelor creației artistice teatrale. Studiul are ca temei constatarea că parcurgem o epocă de afirmare și de înflorire a teatrului, în pofida vicisitudinilor de care acesta este amenințat pe diferite meridiane. Teatrul românesc este astăzi, mai mult ca oricând, solid constituit și exprimă, în forme de o largă diversitate artistică, o înaltă spiritualitate. Este sentimentul tonic care l-a determinat pe distinsul comentator al fenomenului teatral să-și alcătuiască, din meditații aparent disparate, o subtilă fișă asupra stării teatrului actual. Amza Săceanu nu este numai un bun cunoscător al teatrului și un exeget de finețe intelectuală; el are și darul de a-și convinge cititorul, prin eleganța exprimării.

Între analiza sociologică și cea literară, între comentariul aplicat la arta spectacolului și caracterizarea profesională a personalităților scenei, autorul stabilește o cumpănă, acordând fiecăruia dintre aceste domenii ale cercetării sale proporția cuvenită. O anume așezare riguros didactică a materialului este evidentă. Ea se explică și se justifică prin faptul că teatrul se dezvoltă în condițiile unei specifice circulații a valorilor, când arta este un bun al întregii societăți, impunându-se ca un mijloc eficace de comunicare și cunoaștere interumană. Am numit, astfel, și primele capitole ale cărții. Constatarea că „efortul caracteristic ultimelor trei decenii“ este îndreptat în sensul reatualizării premerge unei suculente secțiuni consacrate tradiției, inovației și modernității artei spectacolului.

¹Argumentele de ordin teoretic sînt susținute de exemple concrete privind arta spectacolului românesc contemporan. Pentru autorul studiului, conceptele nu pot fi discutate separat, ci într-o armonioasă legătură. „Integrarea inovației artistice în civilizația umană este, nu de puține ori,

dependentă de tradiție“. Această relație echivalează cu o „matrice a spiritului unei culturi“. Prospectia este pe cît de minuțioasă, pe atît de sistematică; modernitatea lui Caragiale este pusă, din nou, în dezbatere, în lumina comparațiilor posibile, elucidându-se, cu același prilej, semnificațiile teatrului absurdului. Analizînd aspectele diferite ale problematicii teatrale actuale, Amza Săceanu menține un punct de vedere unitar, potrivit căruia teatrul este „o permanență a vieții sociale“. În virtutea comunicării directe cu spectatorul, el identificîndu-se cu „însăși viața omenească“

Asemenea formulări limpezi și definiții vom întîlni mereu, pe parcursul cărții. În capitolul dedicat examinării teatrului istoric, sesizăm ascuțite și pertinente observații în legătură cu încercările de revitalizare și modernizare a acestuia. „Demitizarea“ și „remitizarea“ sînt considerate prin prisma adevărului și necesității istorice. Se subliniază caracterul pe deplin actual al conceptului teatral eminescian, „în toate problemele esențiale ale vieții teatrale“; într-adevăr, circulația insuficientă a articolelor și cronicilor poetului ar fi lipsit mișcarea teatrală de azi de îndrumări prețioase, privind politica repertorială și relațiile cu publicul, ca și destinul profesional al actorului.

Spectatorului, Amza Săceanu îi atribuie o contribuție activă la realizarea actului teatral. Datorită acestui fapt, teatrul, care se mîndrește cu trecutul și cu prezentul său, privește cu încredere și în viitor, integrîndu-se dezvoltării multilaterale a individului și a societății. În exemplele luate din spectacolul contemporan, autorul descifrează trăsăturile teatrului de mine, dezvoltate firesc, în ritm cu dinamica societății. Astfel că lectura acestei cărți, de o fluiditate cuceritoare, capătă, pentru orice spectator, o valoare călăuzitoare în înțelegerea și aprecierea teatrului de astăzi, pregătindu-l totodată pentru viitor.

Carol ISAC

JOOST VAN DEN VONDEL:

○ tragedie antirăzboinică

Epopeile homerice au atras, veac de veac, cugetele creatorilor. De la Quintus din Smirna la James Joyce, se întinde o întregă rețea de opere de tipul va-

riațiuni pe aceeași temă; între cele vechi strălucește *Troilus și Cresida* (Shakespeare), între cele recente, *Războiul Troiei nu va avea loc* (Giraudoux).

Gijsbrecht van Aemstel, tragedia în 5 acte de Joost van den Vondel* (1587—1679), ocupă, de asemenea, un loc distinct: ea tratează despre un asediu real al Amsterdamului, remodelat conform eposului elin: „Barcazul, calul mării, chiar ei l-au introdus / Cu cintece și surle, precum cândva troienii“ (p. 65); însă, în cala lui pătrunde apă rece. Astfel, „Ankel foarte tare răcit, și-a pus la gît / Pumnalul, și înfigîndu-l adînc, s-a omorît / Spre-a nu-i trăda pe ceilalți cu tusea-i ne-ncetată“ (p. 66). Curînd, „iapa mării / fată“ (p. 73), puținii apărători scăpați vor întemeia (pe urmele lui Eneas) Holanda Nouă, în Prusia. Examinînd *Prefața* traducătorului H. R. Radian (deosebit de meticolos atît în tălmăcire, cît și în comentarii), înțelegem că titanismul a fost o notă specifică poetului și dramaturgului olandez clasic; printre altele (operele complete: 30 volume) a fost ispitit de redactarea unei epeei, *Constantinada*, și a tradus *Eneida*. Lăsîndu-i prefațatorului acestui volum dreptul de a da cititorului toate informațiile biobibli-

ografice de dorit, specificăm că avem în fața ochilor o tragedie antirăzboinică (răspicat: „Noi nu iubim războiul, dorim să fie pace“, p. 61), încadrabilă printre avatarurile mitului străvechi „întemeierea unei cetăți“; ea are un caracter accentuat epic, întreaga tensiune fiind rezultatul relatărilor. Alături de această trăsătură, desfășurarea echilibrată a versurilor: (H. R. Radian ne explică regulile pe care și le-a impus în tălmăcire) și simetria confruntărilor scenice îi întăresc piesei spiritul clasic (Vondel a fost numit: „Corneille-ul olandez“, p. 16). Numeroasele maxime prezente în text slujesc caracterizării personajelor și situațiilor. Iată cîteva exemple: „pe-ntu-neric, prieteni nu avem“ (p. 59). Argumentul invadatorului: „nevoia-nfrînge legea“ (p. 62). Deviza asediatului: „Luptăm și-avem speranță“ (p. 99). Luciditatea autoanalizei aceluiași este splendid condensată în: „Nu spaima, ci voința ne-ndeamnă la bravură“ (p. 100); concluzia acestei cugetări este: „Eu nu-mi plec capul decît răpus de moarte“ (p. 99). O analiză temeinică a acestui tip de caracterizare ar fi revelatorie pentru teoria construcției dramatice.

Publicarea în limba română a tragediei lui Vondel constituie un vrednic și necesar act de cultură.

Mihai RĂDULESCU

* Gijsbrecht van Aemstel, *tragedie în cinci acte de Joost van Vondel*, Editura Univers, 1980.

NOTE • NOTE • NOTE • NOTE • NOTE

„Din Bucureștii de altădată“ : desigur, teatrul

Venerabilul istoric al Bucureștilor George Potra își încununază jumătatea de veac de osîrdie pe document printr-o fermecătoare evocare a Capitalei de altădată. De la uitatul Dimitrie Berindei pînă la academicianul Giurescu, multe condeie au scris despre dulcea noastră urbe, încît, azi, bibliografia ei numără mii și mii de

titluri (doar într-un secol de istoriografie bucureșteană!). Desfătătoare, cum numai cărțile bătrînilor cărturari pot fi, cînd trezesc, pentru învățăminte, lumi stinse, această istorie pune și în fața iubitorilor de teatru pagini de dreaptă judecată a începuturilor teatrului național muntelesc. Într-adevăr, citiți capitolul despre teatrul Bucureștilor, și veți afla ce trebuia să aflăm din scrierile istoricilor de teatru, și anume că Teatrul Național își are obîrșia în „Societatea filarmonică“ de la 1833, că bazele lui atunci s-au pus, prin spectacole și prin înția gene-

rație de actori profesioniști ieșită din conservatorul Societății. Cînd vorbim de „Teatrul Național“ din București, nu începem glorioasa lui istorie cu inaugurarea clădirii, în 1852, ci mult mai devreme, în anii luptelor pentru cultură națională ale lui Ion Cămpineanu, Heliade, Costache Caragiale. Profesorul George Potra, „nespecialist“ în trecutul nostru scenic, a scris unul dintre cele mai bune studii despre începuturile Naționalului bucureștean, din cite cunosc.

I. N.